■ روزنامه فرهنگی - اجتماعی صبح ایران
■ صاحب‌امتیاز: سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران
■ مدیر مسئول: یوسف قوچانی غروی

جام جم

سه‌شنبه ۶ آبان ۱۴۰۴ | ۶ جمادی‌الاولی ۱۴۴۷
۲۰ صفحه روزنامه
سال بیست‌وششم | شماره ۷۱۷۵
Tuesday | 28 October | 2025

■ تهران، بلوار میرداماد، جنب مسجد الغدیر، شماره ۱۲۹ ■ تلفن: ۲۳۰۰۴۰۰۰-۰۲۱
■ دورنگار تحریریه: ۲۳۰۰۴۴۳۳ ■ سازمان توزیع: ۶۱۹۳۳۰۰۰ ■ کدپستی: ۱۹۱۱۶۱۸۴۱۳
■ امور مشترکین: ۶۱۹۳۳۱۱۴ ■ سازمان آگهی‌ها: ۴۹۱۰۵۰۰۰ ■ شماره پیامک: ۳۰۰۰۱۱۲۴۰

تلفن گویا: ۲۳۰۰۴۴۴۴
چاپ: چاپخانه روزنامه جام جم
شاپا: ISSN1735-3637

■ پایگاه اطلاع‌رسانی روزنامه: www.jamejamdaily.ir
■ پست الکترونیکی: info@jamejamdaily.ir

الفبای سواد

سواد در ایران؛ از انقلاب آموزشی تا شکاف‌های پنهان

در میانه چالش‌های اقتصادی و اجتماعی، وضعیت سواد در ایران مانند آینه‌ای دورو عمل می‌کند. از یک‌سو داستانی است از پیشرفت خیره‌کننده پس از انقلاب اسلامی و از سوی دیگر زنگ خطری است برای نابرابری‌های عمیق که همچنان میلیون‌ها نفر را در چرخه بی‌سوادی نگه می‌دارد. براساس آخرین برآوردها، نرخ سواد بزرگسالان (۱۵سال به بالا) به حدود ۹۷درصد رسیده اما آمارهای دقیق‌تر از وجود ۱۸میلیون بی‌سواد و کم‌سواد مطلق خبر می‌دهند؛ رقمی که نشان‌دهنده کیفیت پایین آموزش و دسترسی نابرابر است.

پیش از انقلاب بیش از نیمی از جمعیت ایران (حدود ۵۲/۵درصد یا ۱۴/۲میلیون نفر بالای شش سال) بی‌سواد بودند. تأسیس نهضت سوادآموزی به فرمان امام خمینی در سال ۱۳۵۸، نقطه عطفی در این ماجرا بود. در دهه ۷۰ بیش از ۴/۱ میلیون نفر آموزش دیدند و نرخ سواد به ۷۹/۵درصد رسید.

اکنون طبق آمار سازمان نهضت سوادآموزی، رشد سواد در ایران ۲/۵برابر میانگین جهانی است: از ۱۸درصد افزایش جهانی در ۴۰سال، ایران ۵۰درصد جهش داشته‌است. نرخ سواد جوانان (۱۵تا۲۴سال) به ۹۸درصد نزدیک شده، با برتری زنان (۹۷/۹۳درصد) بر مردان (۹۸/۲۷درصد). مرکز آمار ایران نرخ کلی را ۹۶/۶درصد در ۱۴۰۰ اعلام کرده، با افزایش سالانه ۰/۵درصد.

این دستاوردها، حاصل بسیج عمومی و پوشش ۹۸/۱۳درصدی کودکان دبستانی است اما آیا این اعداد، تصویر کاملی از واقعیت ترسیم می‌کنند؟

ایران با تنوع قومی و جغرافیایی، در سواد نیز ناهمگونی شدیدی نشان می‌دهد. شهرهای مرکزی در حالی باسوادترین استان‌های کشورند که سیستان و بلوچستان دارای پایین‌ترین نرخ سواد است.

در مناطق عشایری و روستایی، نرخ بی‌سوادی دوچندان است. ۹۰۰هزار کودک بازمانده از تحصیل، عمدتا در جنوب و شرق زنگ خطری برای نسل آینده هستند. همبستگی منفی درآمد و بی‌سوادی مشهود است: استان‌های پردرآمد در برابر فقیرترین‌ها.

هرچند نرخ کمی سواد بالاست، کیفیت آموزش زیر سوال است. گزارش‌های بین‌المللی مانند تیمز و پرلز نشان می‌دهد ۷۰درصد دانش‌آموزان ایرانی در خواندن، ریاضی و علوم زیر متوسط جهانی‌اند. ۴۰درصد دانش‌آموزان ابتدایی و متوسطه به حداقل یادگیری نرسیده‌اند.

در روز جهانی سواد ۲۰۲۵، یونسکو بر سواد دیجیتال تأکید دارد اما ایران با آمار ۹میلیون بی‌سواد مطلق (بالای ۱۰سال) مواجه است. برنامه‌های جدید مانند آموزش عشایر امیدوارکننده‌اند اما بودجه ناکافی و مهاجرت روستایی، موانع اصلی رسیدن به این هدف هستند.

محرومیت از تحصیلات ابتدایی در ایران

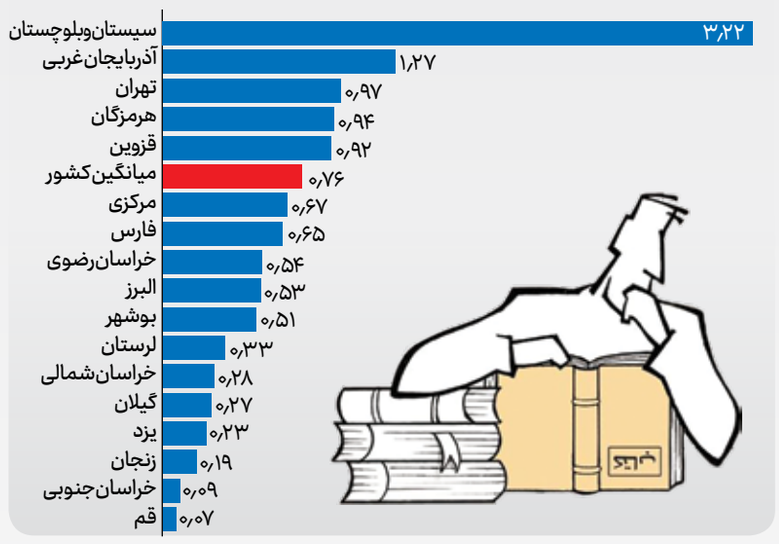

یزد باسوادترین استان ایران؛ سیستان‌وبلوچستان در قعر جدول

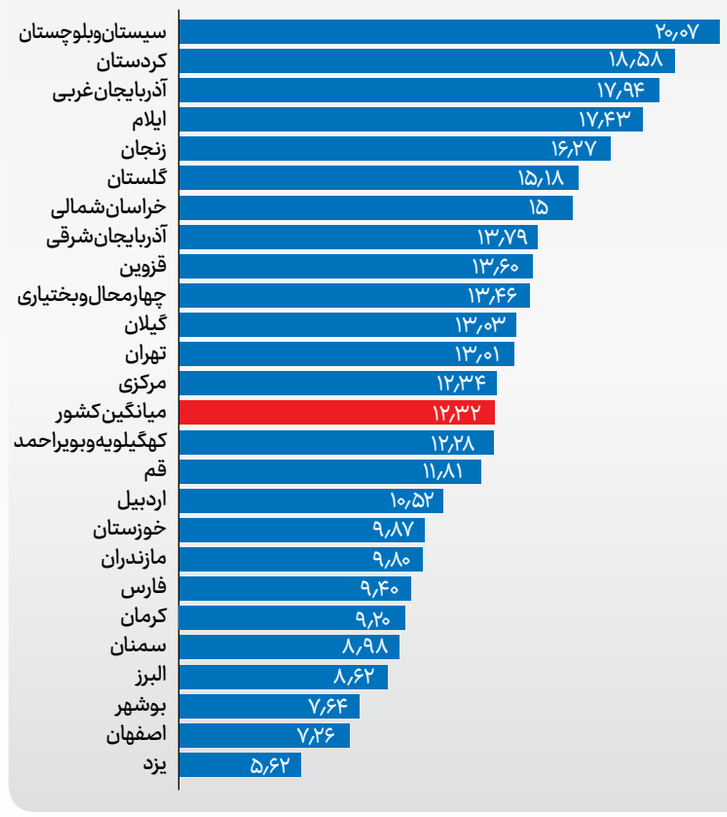

اوقات شرعی

اذان ظهر: ۱۱:۴۸	نیمه شب شرعی: ۲۳:۰۶
غروب آفتاب: ۱۷:۱۳	اذان صبح فردا: ۴:۵۹
اذان مغرب: ۱۷:۳۲	طلوع خورشید فردا: ۶:۲۴

امروز در تاریخ

■ روز جهانی انیمیشن

حکمت

امام علی(ع): بهترین صفت انسان کریم، تغافل و بی خبر نشان دادن خود است از آنچه می داند./ مکارم الاخلاق

واحه

چشم دارم که تو با نرگس خواب آلوده
در دل شب به سراغ من بیدار آیی /شهریار

شمیم رحمت

■ پیامبر اکرم(ص): هر کس خدا برایش خیر بخواهد، دوستی شایسته نصیبش خواهد کرد./ بحارالانوار

مشق عشق

■ وصیت نامه شهید محمد نصیری

هرگز از کشته شدن در راه خدا نهراسید. نماز جمعه و جماعت را زنده نگه دارید که دشمن از جماعت می ترسد.

نکته روز

شنا در دارو!

رودخانه‌ها مخزن خطرناک آنتی‌بیوتیک‌ها شده‌اند

پژوهشی جدید از دانشگاه مک‌گیل نشان می‌دهد سالانه حدود ۸۵۰۰تن آنتی‌بیوتیک معادل یک‌سوم مصرف جهانی، از فاضلاب به رودخانه‌ها راه می‌یابد و بحران مقاومت دارویی و تهدید زیست‌محیطی را تشدید می‌کند. براساس اولین ارزیابی جهانی از آلودگی رودخانه‌ها توسط آنتی‌بیوتیک‌های مصرفی انسان، محققان هشدار می‌دهند حتی پس از عبور از سیستم‌های تصفیه فاضلاب نیز مقادیر چشمگیری از این داروها به منابع آبی جهان نفوذ می‌کنند. هلوئیسا ماسدو سرپرست این پژوهش توضیح می‌دهد: غلظت هر آنتی‌بیوتیک به‌تنهایی در رودخانه‌ها بسیار ناچیز است اما قرارگیری مزمن و تجمعی محیط زیست در معرض این مواد می‌تواند برای سلامت انسان و زیست‌بوم‌های آبی ایجاد خطر کند. پژوهشگران از یک مدل جهانی استفاده کردند که توسط داده‌های میدانی ۹۰۰ نقطه از رودخانه‌های جهان تأیید شده است. آموکسی‌سیلین پرمصرف‌ترین آنتی‌بیوتیک جهان بیش از سایر انواع آنتی‌بیوتیک‌ها رودخانه‌های جهان را آلوده کرده و احتمال ایجاد خطر برای محیط زیست و سلامت انسان را افزایش می‌دهد و منطقه جنوب شرق آسیا به‌دلیل مصرف بالا و سیستم‌های تصفیه محدود، بیشترین آسیب را متحمل می‌شود. نکته نگران‌کننده این است که این مطالعه تنها به آنتی‌بیوتیک‌های مصرفی انسان پرداخته و سهم دامداری و صنایع دارویی را که منابع عمده آلودگی هستند محاسبه نکرده است. پروفسور برنهارد لنر، استاد آب‌شناسی جهانی در دانشگاه مک‌گیل تأکید می‌کند: هدف ما نهی از مصرف آنتی‌بیوتیک نیست. زیرا این داروها برای درمان بیماری‌ها ضروری هستند بلکه هشدار درباره پیامدهای ناخواسته زیست‌محیطی و تشدید مقاومت دارویی است که راهبردهایی جدید برای مدیریت و کاهش این اثرات می‌طلبند. پروفسور جیم نیسل از دیگر اعضای گروه پژوهشی، خواستار اجرای برنامه‌های نظارتی برای ردیابی آلودگی آنتی‌بیوتیکی در مسیرهای آبی، به‌ویژه در مناطقی است که براساس مدل آنها در معرض خطر پیش‌بینی شده‌اند. این پژوهش زنگ خطری است برای جامعه جهانی تا در کنار حفظ دستاوردهای پزشکی، راهکارهایی برای جلوگیری از تبدیل رودخانه‌ها به کانال انتقال آنتی‌بیوتیک‌ها پیدا کند.

پیشخوان

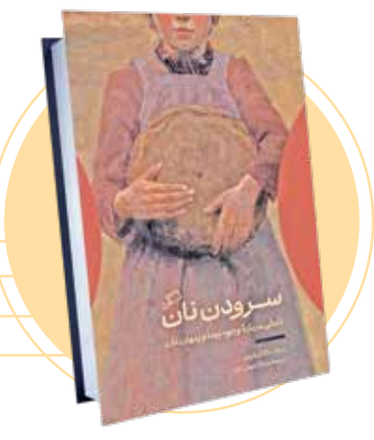

به نام نان

درباره «سرودن نان»؛ زندگی پنهان چیزهای معمولی

نویسنده: اسکات کاتلر شرشو
مترجم: ملیکا خوش‌نژاد
نشر: اطراف
سال انتشار: ۱۴۰۳

کتاب «سرودن نان» نوشته اسکات کاتلر شرشو، نگاهی تحلیلی و چندوجهی به نان دارد؛ چیزی که در ظاهر بسیار عادی است اما در لایه‌های عمیق‌تر حامل معناهای تاریخی، فرهنگی و فلسفی است. نویسنده نان را نه فقط یک خوراکی بلکه پدیده‌ای در حال تغییر می‌بیند؛ چیزی که همواره در حال شکل‌گرفتن است و در عین سادگی، پیوندی قدیمی با زندگی انسان‌ها دارد. او از مسیر تبدیل دانه به خمیر و از خمیر به نان آغاز می‌کند تا نشان دهد چطور این فرآیند تصویری از دگرگونی، وابستگی و بی‌ثباتی در زندگی انسانی است. در بخش‌هایی از کتاب، تجربه‌های شخصی پخت نان نیز با بحث‌های نظری ترکیب می‌شوند و به خواننده کمک می‌کنند با این شی روزمره رابطه‌ای نزدیک‌تر برقرار کند. بخش مهمی از کتاب «سرودن نان» به جنبه‌های نمادین نان اختصاص دارد. شرشو از سنت‌های تاریخی و مذهبی صحبت می‌کند. از جمله نقش نان در آیین‌های مسیحی مانند عشای ربانی یا حضور آن در افسانه‌ها و متون ادبی کهن. او به مفهوم «شکستن نان» به عنوان نمادی از همبستگی و مهمان‌نوازی می‌پردازد و نشان می‌دهد چگونه این نماد در فرهنگ‌های مختلف، معناهای متفاوتی پیدا کرده است. در این بخش، نان به عنوان ابزاری برای ساختن روابط انسانی و انتقال باورها مطرح می‌شود.

درجهت عکس

عکس: مینا نوعی/ مهر

بگو سیب!

برداشت سیب در باغ‌های مرتفع مراغه آغاز شده است؛ جایی که ارتفاع زیاد، آب‌وهوای معتدل و خاک حاصلخیز، طعمی خاص به سیب‌های سرخ و زرد این منطقه بخشیده و محصول آن را به یکی از برندهای کشاورزی آذربایجان شرقی تبدیل کرده است.

جهان

شکارکبرا!

■ در ایالت اوتاراکند هند، مشاهده یک مار کبرای بزرگ در نزدیکی ساحل رود گنگ باعث ایجاد وحشت میان ساکنان منطقه شد.

کیوآرکد را اسکن کنید

حادثه

برخورد پرندگان با هواپیما

■ یکی از هواپیماهای شرکت هواپیمایی عربستان سعودی با دسته بزرگی از پرندگان برفراز فرودگاه الجزایر برخورد کرد.

کیوآرکد را اسکن کنید

ورزش

ال‌کلاسیکو در آوار

■ در حالی که سایه جنگ و ویرانی همچنان بر نوار غزه گسترده شده است، صحنه‌هایی از شادی و زندگی دوباره در این منطقه دیده شد.

کیوآرکد را اسکن کنید

جهان

ایستاده در باد!

■ ویدئوی منتشرشده مردی را نشان می‌دهد که در تلاش است در برابر وزش بادهای شدید در قله کوهی در فرانسه قدم بردارد.

کیوآرکد را اسکن کنید

دوردنیا

سلامتی با قرص ترس

چرا تماشای فیلم‌های ترسناک برای ذهن انسان مفید است؟

ترس در اصل واکنشی طبیعی برای محافظت از ما در برابر خطر است اما تناقض ترس اینجاست که انسان‌ها در شرایط امن، داوطلبانه دنبال ترس می‌روند. مارک میلر پژوهشگر دانشگاه موناش توضیح می‌دهد که حتی ارسطو هم از این تضاد شگفت‌زده بود: ما از خطر فرار می‌کنیم اما در عین حال از مواجهه با آن در قالب سرگرمی لذت می‌بریم.

علاقه‌مندان به وحشت

طی ۱۰سال گذشته روان‌شناسان مانند کولتن اسکریونر از دانشگاه ایالتی آریزونا نشان داده‌اند داستان‌ها و فیلم‌های ترسناک می‌توانند به ما کمک کنند با اضطراب‌های دنیای واقعی کنار بیاییم. او در پژوهش خود با صدها شرکت‌کننده، سه نوع علاقه‌مند به ژانر وحشت را شناسایی کرد: اولی «آدرنالین‌دوست‌ها» که عاشق هیجان فیزیکی ناشی از ترس هستند و احساس زنده بودن بیشتری می‌کنند. دومی «دست‌سفیدها» که از ترس لذت نمی‌برند اما احساس پیروزی پس از غلبه بر آن را دوست دارند و سومی «تاریک‌روان‌ها» که از فیلم‌های ترسناک برای مواجهه با واقعیت‌های سخت زندگی یا کنترل اضطراب استفاده می‌کنند.

در آزمایشی مشابه در «خانه وحشت دیستوپیا» در دانمارک، همین الگوها تکرار شد که نشان می‌دهد این واکنش‌ها جهانی‌اند.

فواید روان‌شناختی ترس کنترل‌شده

در دوران همه‌گیری کووید۱۹، تماشاگران ژانر وحشت در مقایسه با دیگران تاب‌آوری بیشتری نشان دادند و با استرس و اخبار منفی بهتر کنار آمدند. براساس نظریه «پردازش پیش‌بینانه» ما دائما مدل‌هایی ذهنی از جهان می‌سازیم تا آینده را پیش‌بینی کنیم. فیلم‌های ترسناک این سازوکار را تمرین می‌دهند. مغز در محیطی امن یاد می‌گیرد تهدیدات را بهتر شناسایی کند و واکنش متعادل‌تری نشان دهد.

ترس به‌عنوان درمان

میلر و اسکریونر معتقدند می‌توان از فیلم‌های ترسناک برای تقویت مهارت تنظیم هیجان و کاهش اضطراب استفاده کرد. نمونه‌ای از این رویکرد در هلند با یک بازی ویدئویی انجام شده است.

در این بازی کودکان مضطرب در محیطی ترسناک قرار می‌گیرند و با کنترل آرامش خود براساس امواج مغزی، بر ترس غلبه می‌کنند. نتایج بالینی نشان داده این روش اثری مشابه رفتاردرمانی شناختی دارد.

فرصتی برای ترسیدن

فیلم‌های ترسناک فرصتی هستند برای تجربه ترس در محیطی امن و قابل‌کنترل؛ جایی که می‌توانیم یاد بگیریم هیجان‌های‌مان را مدیریت کنیم، با اضطراب روبه‌رو شویم و احساس آرامش بیشتری در زندگی واقعی پیدا کنیم.

اگر تا امروز از این ژانر دوری کرده‌ایم، شاید زمان آن رسیده که با کتاب یا فیلمی ملایم‌تر شروع کنیم و اجازه دهیم کنجکاوی درون‌مان ما را به‌سوی آرامشی غیرمنتظره هدایت کند.